

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. januarija 1873.

Obseg: Vabilo gospodom družbenikom c. k. kmetijske Kranjske družbe v občni zbor v Ljubljani. — Dokazi velikega dobička, ako pridelujemo krompir tudi iz semena. — Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kedar mu zbolí. (Dalje.) — Kako so Čehi pričeli novo leto? — Ozir na deželni zbor Kranjski. (Konec.) — Slov. slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

VABILO

gospodom družbenikom c. k. kmetijske
Kranjske družbe
v občni zbor v Ljubljani
29. januarija 1873.

(Zbor je v dvorani mestne hiše in se začne ob 9.
uri dopoldne).

Program obravnav:

1. Govor predsednikov.
2. Opravilno poročilo centralnega odbora.
3. Poročilo o državni subvenciji za različne vrste kmetijstva.
4. Družbeni račun za leto 1871, proračun za leto 1873, in predlog inventara.
5. Poročilo o loteriji za zidanje posebne shrambe za kmetijsko orodje in druge podučne stvari na vrtu družbe kmetijske.
6. Poročilo o udeležtvu kmetijske družbe pri veliki Dunajski razstavi.
7. Poročilo o skušnjah, iz katerih se razvidi bogati pridelek krompirja iz sejanega semena.
8. Nasvĉti družbenih podružnic ali posameznih družbenikov.
9. Priznanje častnih diplóm posebno zasluženim sadje- in murborejcem.
10. Volitev 4 odbornikov v centralni odbor namesto gospodov: Mihaela Pregel-na, viteza dr. Gutmansthal-a, Franca Schollmajer-ja in Jožefa Debevc-a, ki vsled §. 22. družbenih pravil izstopijo.
11. Volitev častnih in dopisovalnih družbenikov.

V tem zboru se razstavijo pridelki semenkega krompirja pod števil. 7. naznanjeni in še nekateri drugi v Dunajsko razstavo namenjeni.

V Ljubljani 5. januarija 1873.

Centralni odbor c. k. družbe kmetijske.

Karol baron Wurzbach.

Dr. Jan. Bleiweis.

Gospodarske stvari.

Dokazi velikega dobička,

ako pridelujemo krompir tudi iz semena.

Po lastnih skušnjah spisal M. Brežnik, učitelj.

Krompir sejati, to je, iz semena, ki se naredi v cvetji krompirjevem, ga izrejevati, ni nič novega. To naši gospodarji že vedó. Posebno takrat, ko je krompir hudo gnjil v naših deželah, se je priporočala ta setev, mislé, da s tem zatremo neznano bolezen.

Ali se je to doseglo ali ne, vedó gospodarji tudi sami. Meni pa je bilo za drugo stvar bolj mar, prepriĉati se namreĉ tega: ali je prav ali ne, da so gospodarji ravno pri krompirji zapustili naravno pot in začeli samo krompir saditi, in opustili seme njegovo sejati?

Po obilnih lastnih skušnjah morem danes reĉi, da to ni prav bilo.

Poslušajte tedaj, gospodarji, in potem sami sodite, še bolje pa, da z menoj vred sami poskusite.

Podal sem se 1870. leta na delo. Naberem si po krompirjevem zeljšĉu lepih zrelih krogelc in iz njih si pridobim korunovega semena. Shranim ga za drugo leto. Prihodnjega leta komaj čakaje posejem eno dobro žlico semena okoli 15. dne malega travna (aprila), in glejte, ĉez tri tedne potem bilo je vse zeleno mladega koruna, mladih rastlin. Zdelo se mi je, da vidim dvojno pomlad.

ĉez 7 tednov, ko so bile te rastline že precej izrastle, se mi posreĉi, da jih presadim kakor zeljne flance. Ker pa nisem imel prostora, da bi bil mogel vse presaditi, sem jih moral poruvati in na isti prostor nazaj presaditi.

Kdor je že videl drobno krompirjevo seme, mi bo verjel, ĉe mu reĉem, da ga je v eni dobri žlici ĉez 10 tisoĉ (10 tavžent), toraj se iz ene žlice dobí 10.000 rastlin.

Kaj mi je tedaj bilo storiti? Presadil sem samo 200 rastlin, vse druge sem moral zavreĉi, kajti bilo jih je 9800 preveĉ za-me.

Ko neki dan mimo kraja grem, kjer so one rastline bile, ki sem jih zavrgel, vidim vse zeleno. Krompirjeve flance so veselo rastle, akoravno sem jih pokonĉati hotel.

Iz tega pa sledi, da krompirjeve sadike (flance) se prav rade primejo.

Krompirjeve rastline, ako se presadé, dobro oplevejo in okopavajo, rodé že prvo leto debele podze-

meljce, in sicer kot golobja jajca; veliko jih je pa tudi debelejših, ktere se pa že, akoravno so le eno leto stare, za hrano (živež) rabijo. Najbolje je, če se debele za hrano porabijo, drobne podzemeljce pa v prihodnjem letu sadé.

Nadalje: Drugo leto se drobne podzemeljce cele sadé, debelejšje se pa lahko prerežejo in sadé. Oprava 2. leto ostane vsa taka, kakor je navadna pri krompirji.

Za pojasnilo tega Vam, dragi gospodarji, izročam sledeče vrstice: Jaz sem se prepričal, da je v eni dobri žlici 10.000 semen, — da ena rastlina, ako iz semena izraste in ako se presadi, rodi od 5—10 kot golobja jajca pa tudi kot jalbelko debelih podzemeljce isto leto, — da rodi ena teh podzemeljce prihodnje (drugo) leto 10 do 80 popolnih krompirjev za rabo.

Da je resnica to, kar vam poročam, rečem: ako bi ne bil sam krompirja izkopaval in ga štel, ne bi vam bil verjel, da jih je marsiktero krompirjevo deblo še čez 80 rodilo. Razume se pa samo po sebi, da je razloček med 10 ali 80 krompirji o tem, da drugi niso prvim enaki. Na priliko: na enem deblu je bilo: 5 debelih, 20 do 30 srednjih, 40 do 50 drobnih.

Kakor se obdeluje, tako se preminjajo omenjene doštevke.

Poduk, kako naj se ravná z živino, da ne zbolí, in kaj naj storí gospodar, kedar mu zbolí.

(Dalje.)

Kako z domačo živino ravnati.

Pri delavni živini se mora paziti, da se jej ne nakladajo pretežka dela, da dela o svojem času in da ima tudi dosti pokoja, da se oddihne. Navadno mislijo ljudje, da se smejo od živine tudi najteža dela tirjati, če se jej le dosti klaje daje; ali za vsako živino je, kakor je njen život, neka meja postavljena, do ktere zmaga delati; ako se ta meja prestopi in živina sili, več delati, kakor jej njena moč pripušča, so nasledki tacega neumnega ravnanja ti, da ali živina zbolí, ali pa zgodaj za nobeno rabo več ni. Pri delavnih živinčetah je treba tudi posebno za njih kopita in in parklje skrbeti. Marsikter konj je še dosti močan, pa za nobeno rabo ni več, ker ima zavoljo nemarnosti bolna kopita, in marsikterega vola morajo zgodaj zaklati, ker zavoljo bolezní na parkljih za vožnjo več ni. Pri kopitih in parkljih je posebno za to skrbeti, da se prevelike mokrote pa tudi prevelike suše varujejo. Zavoljo tega je treba, da je pesek in stelja zmiraj, kolikor je mogoče, suha, in da se scavnica, ktera je kopitom in parkljem silno škodljiva, hitro odteka; zavoljo tega se mora tudi posebno stelja na zadnjem koncu staj vedno skrbno sušiti in ponavljati.

Da pa kopita tudi presuha niso, je treba jih večkrat v vodi skopati, nesnago, ki se podplatov drži, odpraviti, in kopita zmiti; to naj se vsaki dan zgodi, kedar se živina snaži.

O veliki suši, in kedar se živina vedno na trdih, kamnenih, suhih cestah nahaja, je pa še celó treba, kopita in parklje v kravjek, ilovico ali mokre cunje zaviti, da se preveč ne razsušijo. Ako kopita in parklji preveč zrastejo, kar se utegne zgoditi, če se prehajajo živinčeta samo na mehkih tléh ali če morajo delj časa v hlevu ostati, bo treba, jih dostojno spodrezati dati, pa paziti, da se preveč roga ne odreže.

Živino naj na tanko opazuje.

Kmetovalec, kateri svojo živino in njeno vedenje v zdravem stanu dobro pozná, in pridno po njej pogleduje, bode tudi lahko spoznal, kedar je bolna.

Kolikor pred se bolezen spozná in kolikor brže je se umen živinozdravnik pokliče, toliko lože in bolj gotovo bo živina ozdravela.

Navadno se zdi kmetu živina še le potem bolna, kedar se jej jéd popolnoma upre. Skušnja pa uči, da je že veliko več živine poginilo, ker so mislili, da je živina samo tedaj bolna, kedar se jej jéd upre. Kedar imajo namreč živinčeta dolgo bolezen, žrejo še prav rada, zlasti goveda, bolezen je pa vendar v njih telesu že na tako stopinjo prišla, da ni več zdravja za nje upati. Treba je tedaj, da gospodar na vse preméne v vedenji, hoji, stanji in ležanji svoje živine, potem na to pazi, kakošna je njena koža, dlaka ali volna, kakošne so nosnice in gobec, dalje da pazi, ali živina kakor sicer lahko sôpe, ali pa morda hitreje in nenavadno sapo ima ali stoka, kedar sope, ali ima suh kašelj ali pa kaj izkašljuje in kakošen je kašelj, kedar je suh, ali je njen vamp napet ali upadel, ali žre živina željno ali počasi, kakor ko bi se jej ne ljubilo ali se pa krme kar nič ne omrsi, ali je bolj ali manj žejna, ali morda krmo ali pijačo težko požira, ali pa, kar požrè ali pije, skozi gobec ali nos nazaj vrže, dalje kako živina prežvekuje, kako in koliko ščije in sirje, kakošna je scavnica in blato in ali ni tujih reči scavnici ali blatu pri-mešanih, ali dajejo molzne krave toliko mleka kakor sicer in ali je mleko tako, kakor je sicer ali drugačno.

Ako se živina trese, ako jej dlaka pokonci stoji in ima mrzla ušesa in korenine ušes ter noge, nos, gobec, potem jo pa vročina po životu in po vidljivih žleznih kožah obide, ako ima goveja živina suh smrček in jo zdaj mrazi zdaj vročina kuha, je misliti, da ima živinčeta vročnico (feber), zoper katero je vselej živinozdravnikove pomoči treba. Delavni živini je tudi treba večkrat kopita in parklje pregledati, da je mogoče, zlasti na kopitih že koj v začetku marsiktero bolehnost ob pravem času spoznati in jo ustaviti; sicer se lahko primeri, da živinčeta ni več za rabo, če pa za rabo ni, tudi nič ni vredno.

Pri konjih ne sme vrh tega noben gospodar nikakoršnega iztekanja iz nosnic in otekanja medčeljustnih žlez, kakor tudi ne oteklín in vgnid v koži premalo porajtati; iztekanje iz nosnic namreč razodeva dostikrat, da je konj smrkvav, otekline ali ugnide v koži pa, da je črviv. Oboje pa je silno nevarno in nalezljivo. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Kako so Čehi pričeli novo leto?

Novoletnica, ki so jo, kakor smo v zadnjem listu omenili, vsi česki časniki na čelo postavili, glasila se je v glavnih točkah tako le:

„Novo leto smo nastopili sicer brez veselega poguma, toda nikakor ne potrtega srca.

Narodni in politični sovražniki skušajo podreti zadnji jéz, katerim smo še ovire stavili napadu tujstva, to je, vzeti ostanke politične samostalnosti českemu narodu in zadnje nam svete svetinje našega nekdanjega veličestva.

Vse, kar je nekdanj bilo pogodba, deželno pravo, kraljevo pismo, temeljna in deželna postava, vse, kar nam je veljalo za podlago in glavni steber avstrijski monarhiji, vse to imelo bi zdaj zgubiti vsako veljavo, vse to naj bi se žrtovalo brezobzirni koristi, in to ne enemu národu, ampak samo eni stranki, ktera meri na razrušenje zgodovinskih podlag te monarhije in na to, da bi stara habsburška država bila le gradivo, iz kterega naj bi se osnovala celó nova država. Očitni večini avstrijskih narodov ni pripuščeno, izreči svoje pravo mnenje